

SZÁNTÓ RUDOLF

Katonaemlékek

Szántó Rudolf, az egykori Magyar Királyi Honvédség 32. határvadász zászlóaljának honvédje 1924. június 17-én született Csíklázárfalván. 19 éves korában, 1943 októberében hívták be katonai szolgálatra a fentebb említett alakulatba. Katonai szolgálattól, személyes katonaélményeiről szól ez a rövid visszaemlékezés, melyet e folyóirat hasábjain teljes terjedelmében közlünk.

A 32-es határvadászok története nem ismeretlen a nagyközönség előtt. Az alakulat egyik tisztje, Sebő Ödön főhadnagy visszaemlékezésében (*A halálra ítélt zászlóalj. Gyimesi-szoros, 1944.* Budapest, 1999, Magyar Könyvklub.) már beszámolt a zászlóalj életéről, hősi harcairól. Ezt színesíti, árnyalja tovább Szántó Rudolf egykori székely határvadász emlékirata.

1943. október 4-én

behívtak katonának 19 éves korban. A kufereink meg volt pakolva hazai élelemmel, de nem tartott soká. Legtöbb meg vonaton se járt hazulról el. Megérkeztünk Gyimesfelsőlokra a 32-es kaszárnnyába.¹ Már az állomáson a rezes banda fogadott. Összesorakoztatnak és zeneszóval vonultunk be a gyakorlótérre. Rezes banda fűtta „a katonának nem jó lenni mert keveset adnak éni”... „réz a sajka bádóg a fedele táncol a fuszulyka benne”. És leültünk a kuferekra és hallgattuk a katonai zenekart. Odajön egy őrmester fennhangon elkiáltja magát: – „10 ember hozzám” – mi rá se hederítettünk. Másodszor is elkiáltja magát: – „20 ember hozzám” – akkor má nem vics, oda tolongtunk melléje körül. Elvitt a szalmakazlakhoz, hogy vigyünk egy-egy bála szalmát a moziterembe és ott elteríteni, hogy legyen hol aludjunk este. Azt mondja az őrmester, eltűnni vissza a helyünkre, vissza is mentünk újból letelepedtünk a kuferekra, s hallgattuk a zenét.

Azután elvittek a moziterembe ahol alszunk és ott ki osztották a sajkákat, kulacsot, kanál, villa, két pokrócot. Mikor ez is megvolt, hívtak vacsorázni, el is mentünk. Krumplival pörkölt volt, a szakács a sajkába

bele lötyintett egy kevés krumplit és egy kis pörköltet. Úgy lábon állva meg is éttük, nem terített asztal mellett, mind odahaza édesanyám ki szerválása mellett. Azután visszamentünk az alvó helyre.

Másnap reggel mosakodás, sorakozó. Elvittek reggelizni, és kiadták a kényeret, amit komiszznak hívtak. Egy darabot, ami egy napi kenyéradag volt.

Így 19 éves korban nekünk a reggelinél megettük az egészet a feketekávéval meg egy kevés lekvárral. Má' délre és estére nem volt semmi kenyérünk. A levest délbe meg ittuk a sajkából, hogy hamarabb menjen utána a második. Levittek Gyimesbükre, a hol kezdődött a katona élet, kiosztották a ruházatot, a fegyverzetet, az összes katonai dolgokat, azután egyik a másikra jött a parancs, s a katona fegyelem, s a kikepzés.

Voltak kibabrálasok, furfangok. A szobába nyitva hagytuk az ablakot, hogy szellőzön, mikor bevonultunk, hazaértünk, há' látjuk a szobánkba minden fel van forgatva, duvasztva, kérdezzük a tizedesünket, itt mi történt, azt mondja nyitva hagyták az ablakot és bejárt a repülő és az csinálta. Mikor kivittek gyakorlatra a Tatros² vizin keresztül kelet menni akkor azt mondták, a híd fel van robbantva, csak a vízen lehet átmenni az pedig tér-

den felül ért és jól meg vizültünk, egész nap vizesek voltunk. Akkor kúszattak-mászattak az összes port, földet fel másztuk s másnapra alig tudtuk kitakarítani a ruházatot.

Tisztek, tisztesek ott sétáltak a hídon.

Akkor este lefekvés előtt mesemondás. Aki nem tudott mondani mesét, az a kályha ajtót ki nyitotta s kérte hazulról küldjön az anya mesét a fiának. Rengeteg futás, mászás, feküdj, guggolás, ugrás ha szóval meg unta ismételtetni akkor sípszóra kellett csinálni.

Díszebéd is volt, letette a sajkát a földre, felállt a kufer tetejére lehajolt, úgy evett ha tudott.

1943. novemberben már hideg szelek jártak. A hadnagy úrnak, Dévényi Lászlónak eszébe jutott, hogy a századot elviszi a Tatros vízre fürödni de már a víz széle be volt fagyva le kellett vetkőzni és bele zavartak a vízbe és túlsó szélén partra szálltunk, ott is bele zavartak és kőcőrogtunk a vízbe megfagyva amíg kiengedtek és lett egy meghűlés. Többen meg is betegedtek, még halál is lett belőle.

Az egyik alkalomkor az ebéddel nem voltam kielégülve és tíz embernek ott kellett maradjon a konyhán karalábe hántani és én is ott maradtam, hogy azzal komplektájom³ a hiányosságot, mikor el végeztük jelentettük az őrzető úrnak, hogy elvégeztük. Kiállt a konyha udvarába, el kiáltja sorakozó, hamar össze sorakozunk, azt mondja megtömték a pockukat nem tudnak mozogni, futás, hátra feküdj, föl, sorakozó, látják a vízparton azt a horgas fűzfát, ott akarok egy nótát hallani, futás föl a fára mikorra mind rajta lettünk vóna, le szakadt a fa, mi mind bele hulltunk a Tatros vízbe, jól meg vizültünk. Úgy jó vizesen a konyha udvaron az port, földet fölmászotta, olyanok voltunk mind a disz-nyók.

Aztán nagy nótaszóval bevonultunk lakásunkba.

Ha vittek ki gyakorlatra, nótával és nem ment a nóta úgy, ahogy a hadnagy úrnak teteljen akkor kiáltotta repülő, le kellett futni az úttestről a sáncba vagy a bokorba. el

kellett rejtőzni, mikor elment a repülő újból sorakozó, nóta: „nyitva van a százados úr ablaka”, ha nem ment a nóta, tovább repülő, mikor mien’ kedve volt.

A gyakorlótéren össze voltunk az egész század sorakozva, velünk szembe volt a runk⁴ oldal, egy kopac oldal, azt mondja a hadnagy úr látják azt a kimagasló fát a runk oldal tetején? Elkiáltjuk, igen. Nocsak, hülye, meg én se látom, akkor maguk hogy látják.

Lehetetlen nem volt a katonaságnál, azer nem mertük mondani hogy nem látjuk.

1944. február

Kivittek a hegyekbe kiképzésre,⁵ minden raj magának kellett csináljon hó kalibákat, mind az indiánok, ahhoz hasonló: a közepibe tüzet, a füst éte⁶ meg a szemünköt nem tudtunk aludni, 20 fokos hideg, soknak megfagyott a lába. Reggel csukló⁷ derekig meztelen, s a hideg a bőrünköt csípte, meg kékültünk a hidegtől. Akkor mosakodás abba a jeges vízbe, utána reggeli, utána gyakorlat sítalpakkal. Sose járt a lábunkra, akkorákat estünk, még az agyunk is rézgett bele. A hadnagy úr kiadja a parancsot, első szakasz első raja elmennek földéríteni az ellenséget: 4ik-2ik század volt az ellenség. Volt velünk egy gyimesi fiú, Tatár Gyuri éjjel ismerte a terepét, el is síztünk az ellenséghez. Az űrszemek ki voltak állítva, de mi jól ismertük őket. Kezet fogtunk velük, az ellenséggel, nem tudták, hogy mi miért mentünk oda. Nem is mondtuk, azt kérdeztük, hol van a konyhátok mert éhesek vagyunk, azt mondták oda bent a völgybe és oda mentünk. Egy kozmási fiú volt egyik szakács, Borbe Jenő. Mondtuk, légy szíves valami ennivalót adjál. Azt mondja, déről van fuszulyka főzelék maradék, az nagyon jó be is lakmározunk, mikor is el akartunk jöni, meg is látott egy tiszt s azt kérdezte, maguk hová tartoznak, mondtuk az első századhoz. Igen, maguk

ellenségek. Abba helybe fegyveres öröket állított mellénk és minket lefegyvereztek, elszedtek mindent és őrség őrzött minket, konyhára is fegyveresen kísérték a barátjaik. Aztán egy pár nap múlva vége lett a gyakorlatnak, és haza kerültünk. Hadnagy úr kérdezte, mi történt velünk, azt mondtuk, bekerültünk az ellenség közé és el fogtak.

Egy vasárnap Tozsoki törzsőrmester napos tiszt volt, elvitt a templomba és a mikor haza jöttünk ebédelőt végig járta a szobákat egy füzettel és azt mondja, no gyerekek máma jó ebéd lesz, képzeljétek, még palacsinta is lesz, de nem ingyen, csak egy pár fillér darabja, mivel hogy éhesek is voltunk a századnak fele feliratkozott palacsintára, én is iratom vagy 10 levelet, hogy meg legyen honapra is. Amikor végzett, azt mondja csajkát fogj és nóta szóval irány a konyha. Meg is ebédtünk de palacsinta sehol, ne csüggedjünk el, mert a szakácsok felhozzák a kaszárnyába. Egyszer csak halljuk nagy nóta szavon énekelik, „megy a gőzös Kanizsára”.

Kezdtünk érdeklődni, azt mondják ezek a palacsintások, jöttek szobáról szobára, palacsintások, kufert fogj. Fölzárkózni a sor végére, guggoló állásba szögdincselni előre, nótával „megy a gőzös Kanizsára”, ez így ment vagy két öreg órát, végül megunta és azt mondta, oszolj az egész, ki lehet menni. Többet nem kívántuk a palacsintát.

Mivel, hogy éhesek voltunk örökké, a kenyeret éttük meg amint kiadták, azt mondták ellenőrizni fogják, hogy másnapra meg van-e a kenyéradag. A kenyeret körbe vágtuk és belit mind kiéttük. S a kuferba bele helyeztük a fedelit, rátettük és látták, hogy a kenyér meg van. Másnapra csak a karéja maradt.

1944. márciusba ki hoztak Csíkszentmihályra, ott voltunk vagy két hónapot. Azután újból visszavittek Gyimesbe kivittek szelötetőre bunkérokat ásni és lövészárkot minden reggel ki mértek a napi munkát.⁸

Annyit, hogy jól kellett dolgozni, hogy

el tudja végezni estére. A földet el kellett teríteni, amit kiástunk és legyeptéglázní, hogy föld ne látszódjék sehol. A bunkeroknak egy völgyből kellett a fenyő gerendákat ki hordani 8 darabot de csak kettő bírt egyet. Egy alkalomkor rosszul éreztem magam, elmentem kihallgatásra, mondtam beteg vagyok. Azt mondta, a látom azt a magas fenyőt ara huzat fel, eltűnjek, el is mentem. Láttam az őrzetőt, nem tudok dolgozni, azt mondta, fekédjek le a bokrok közé, hogy ne lássanak, és a részemet ki ásassa a többivel.

Másnapra valahogy helyre jöttem. Ott voltunk vagy két hónapot. Fenyőbojt⁹ kalibákba aludtunk. Éjjel az egyik megszította a tüzet és a bojtkaliba meg gyúlt, hatalmas lángja volt, fűtőztünk reggelig mellette. Mondták ég Lázárfalva, másnap a szomszédok szállást adtak.

Egy szép napon meg érkezett egy főhadnagy Felsőlokról. Azt mondta neki szüksége van 20 emberre és minket kiválasztott és be hozott a kaszárnyába Tízünket tettek a híradó századhoz, tízet az árkászokhoz.

Felöltöztettek tiszta új ruhába, úri fiuk lettünk, de nem vált javunkra, mert augusztus 23.¹⁰ után meg kezdődött a háború. Mi, mivel hogy híradósok voltunk, ott maradtunk az ezredparancsnokságon, Felsőlokon a kaszárnyába. Többiek ki vitték a vonalba és megkezdődött a háború, énekeltek „kár vóna még meghalni fiatal a babám itt hagyni, A gyimesi dimbes-dombos temetőbe pihenni”. Egy pár nap múlva sok sebesültet, falumbeliek, katona barátaim szekéren hozzák fel a határol, vérrel össze voltak ragadva, egyiknek hát gerince, másinak a lába, karjuk, fejük jajgattak aknaszilánkkal tele.

Borzalmas látvány volt, szánalmas és sok halt. A frontot két hétig tartották de a túl erőt nem tudták tartani és megkezdődött a visszavonulás. Gyimesből egy éjszaka jöttünk ki, úgy esett az eső mindha öntöttek volna hegyeken keresztül sötétbe csak egy-egy ágyú

lövedék villogása és dübörgése hallatszott. Vonultunk Szentdomokosra, ott égtek a csűrök és a házak, mindenki menekült, civilség a hegyek szélére, katonaság pedig előre a gyergyai tájakon.

Gyergyóalfalunál pihenőt tartottunk. A főhadnagy azt mondta, mindenki takarítsa meg a puskáját, mert rozsdások lettek. Egy jó páran letelepedtünk és mindenki kezdte törölgetni a puskáját én is a tárat kivétem de nem figyeltem meg, hogy egy golyót elé töltem a csőre és törültem a rongy bele akadt és el sült a puská. Előttem ült Ferencz Jováki egy kőn s a követ meg lőttem és ki szakadt a kőből egy darab, meg csapta a fenekit eljajdulta magát, hogy meg lőttem. Hamar le taszították a nadrágját vér nem volt, se sebesülés, csak egy kis idegfeszültség ijedtségtől.

Vonultunk tovább Szászrégen és a Görgényertájakon.

Görgényszentimrén egy nagy kert volt gyümölcsfel tele és oda letelepedett a század, nagyba' főzték az ebédet, mi pedig a berbence szilvafákon¹¹ voltunk. Az oroszok meg figyelték a konyha füstjét. Egy akna be vágódott a kertbe, mi pedig a fákról úgy potyogtunk, mint az alma. Ott kellett hagyni a falut, átmertünk egy másik faluba, onnan az én rajomat kivezényelték egy hegynek a tetejére, ott volt a század parancsnokság. Kábel vonalat kellett kiépíteni a faluból az ezredparancsnokságról. Odaértünk a század parancsnokságra a hegy tetejére, de ott má' életveszélybe voltunk, mert úgy vereték a hegyet, hogy mintha fát vágták volna, úgy szakadtak a fák. Én ástam magamnak egy gödröt, hogy az akna szilánkoktól védve legyek. De nem telt bele sok idő, becsapódott egy akna s a tisztjeink megsebesültek, az ezredes meg is halt.

A százados azt mondta estére vonuljunk be Szászrégenbe, úgy is történt de már oda is jöttek a lövedékek, mi ott megháltunk. Tovább tartott a visszavonulás, Szatmár felé magyar területekre. Nyírbátor és Nyíregy-

háza, amely 2-szer is gazdát cserélt. Komoly harcok voltak, végül átjutottunk a Tiszán túlra Tokaji tájakon, Tisza-parton hosszan kialakult egy frontvonal, amely több időt tartott, minden nap több sebesülés, több halott, hullott el a nép. Tokajból híradóvezetékünk volt kiépítve a Tokaji hegyen túlra, Tarcál községbe, az ezredparancsnokságra ezt a vonalat tartottuk. Tarcál községből jöttünk keresztül Tokaj szőlőshegy oldalán, vezetékváltás volt. Megláttak az oroszok az oldalba, és azonnal aknával veretni kezdtek. Mi lefeküdtünk és hullott az akna jobbra, balra, beljebb, küljebb, de véletlenül nem talált. Egy német tüzérségi megfigyelő ott volt, azt mondta, ne menjünk, mert ő adja a parancsot a tüzérségnek, hogy azonnal veressék meg azt a helyet, ahonnan lőttek minket. Jöttek is a lövedékek a fejünk fölött keresztül, oda csapódtok be, ahonnan lőttek. Azt mondta német, most má' mehetünk és beértünk Tokajba a századparancsnokságra. A lovakat megkötek a váróterembe, mert kint mindetre vágódott be egy-egy akna lövedék. Ott voltunk, amíg a harc vonal tartott. Tovább újból visszavonulás Kassa irányába, többször volt repülő géppuskázás, az országutakat verették.

Kikerültünk Csehszlovákiába, a Magas-Tátra alatt vonultunk végig. Januárban, 1945-ben hideg éjszakák és nappal meleg szoba nem fogadott sehol. Prágán is keresztül mentünk, onnan kikerültünk Németországba, tisztálkodás nem volt. A jónép megtettesedett és meg rühösödtek. Nem volt mit csinálni, én egy zászlósnak voltam a legénye, meg mondom neki, és el vitt egy kórházba, és ott ki takarodtam belüle. Fertőtlenítették a ruhámat, meg szabadultam. Németországba. Grá-fenvörfnék¹² hívtak egy várost, ott voltunk. 1945. március 8-án az angol gépek nagy bombázást hajtottak végre a város ellen, romokba hullott minden. Mi pedig kimenekültünk a város szélére, [ahol] egy luccos¹³ erdőség volt 2 kilométerre. A szirénák előre

jelezték [a támadást].

Aki pedig nem menekült ki a városból, sok ott halt meg és sebesült meg. Olyan bombákat vetek le, hogy egy 5 méteres körzetbe a földet ki vette 2 méter mélységre az épület teteire, s a síneket körbe hajtotta. Onnan el kellett menni. Napburg¹⁴ egy város, onnan nem mesze egy erdőbe telepedtünk le hűvös éjszakákat ott aludtuk.

Mind addig voltunk ott, amíg fogságba estünk 1945. április 23-án. Az amerikai tankok vonultak előre, minket pedig felpakoltak egy-egy teherottora¹⁵ vittek a lágérba. Nagy mezők be voltak szúrós dróttal kerítve, őrbódék felállítva körbe, éjszaka nagy reflektorokkal süttek¹⁶ körös-körül.

Abba az erdőbe, ahol fogságba estünk, azon az éjszaka hallottuk, hogy tankok zúgása van az útvonalon kezdtünk kikukucsálni, és lássuk hogy a tankok egymást érik, négerék is sokan voltak, má' tudtuk hogy angol és amerikai katonák vonulnak. Minket pedig az összes tisztjeink akkor éjszaka otthagytak és elmentek. Mi pedig megpakoltuk magunkat élelemmel, kényer, hús, zsír, aki mit tudott, összesorakoztunk és kivonultunk az erdőből egy-egy fára fehér lepedőt kötök¹⁷, felemelve vittek, hogy lássák, hogy megadtuk magunkat. Abba helybe egy felderítő repülő felénk jött és körözött felettünk, mi csak mentünk, senki nekünk se szólt.

Volt egy őrmester, aki a századot vezette és tudott németül és angolul. Le állított egy terepjáró kocsit, amelyiken amerikai tisztek voltak, és mondta neki, hogy hol voltunk és nem vagyunk harcoló alakulat. Azok megfordultak, minket bevitték a legközelebbi faluba, ott teherotokra pakoltak és azok vittek a lágérba. Abba lágérba körülbelül egy százezer ember volt, egy nap egyszer hoztak ennünk, az a sok ember azt a szántóföldet úgy fel gyúrta, tapodta, még eső is volt, rendes sár volt. Este, mikor leakartunk feküdni, konzervás dobozokkal elkapartuk a sárt, leterítettük a pokrócokat, 4-en 6-ön össze

butunk¹⁸, mind a malacok. Amelyik szelin¹⁹ feküdt és megfázott, az but be a közepibe. Amikor éjszaka esett, jól meg-vizültünk, mert a szabad ég alatt voltunk. Másnap, mikor a nap ránk süttött, úgy gőzöltünk, mint a juh sereg. Akik le gyengültek vagy vérhast kaptak, azok meghaltak, esetleg lebetegedett, mert ott nem volt, aki meggyógyítsa. Akkora gödröket ástak, mind egy-egy kondéraztató, abba kellett vizelni és a baját elvégezni, de nem igen kellett a baját elvégeznie, mert nem volt amit. Egy hónapba 1-szer vagy 2-szer, ha ment. Voltak illetők, akik egy cigarettáé oda adta a napi élelmet, ami csekély adag volt. Én is éccer, az egyik árulta a karóráját, én is oda adtam a napi kenyeremet ami egy szelet kenyérnek lehetett mondani. Elámított az óra, ő étte a kenyerem és én néztem az órát, de hosszú volt az idő, míg meg kaptam a másnapi kenyeremet. Egy cigarettát szívtak vagy tízen, mondták, egy-egy slukkot, de füst nem jött ki a szájukon meg étek.

Ott a sok nép meg volt tetvesedve, még a földön is mászkáltak, mikor a nap sütt, le vetköztünk, hogy ne csípjenek, csak a nagyobbakat öltük meg, ott má' menekülni nem lehetett. Végül behoztak nagy hordó tetű porokat, be kelet porzuk magunkat, az összes ruházatot meg a földet is. Mikor annak egy-két órája volt, nem volt egy se, így szabadultunk meg a tetűktől. Végül lassan lefogytunk, az odalcsontunkat távolról megszámolhatta. 1945. április végétől szabad ég alatt voltunk Frankfurt város mellett a mezőn, drót kertbe.

Mikor bekerültünk a drót kertbe észre vettük hogy a pityóka el volt ültetve a földbe, mikor annak tíz perce volt má' egy se volt benne, a sajkába bele vágtam olyan vékonyra, mind a szívar papír, hogy kevés tűzzel főjön meg de, fa úgy étem mind az ízet hogy tovább tartson. Vasárnap jöttek a drót kerthez német nők, akik kiabálták az ők hozzá tartozóikat, mert németek is mellettünk külön elkerítve. És hoztak égy-égy szelet kényeret. Mi

mondtuk, muter bitesőn brót, be dobták, nekem is sikerült el kapjak egy szeletet, de úgy meg támadtak a többi hogy amit a szájamba tudtam tenni az maradt meg ha valamit levelek egy tömeg szökött neki. Ott voltunk júniusig, aztán átadtok a franciáknak, bevagонерoztek,²⁰ kivittek Franciaországba, ott is lágérba, a koszt ott is gyenge, a leves hosszúlére, egy szelet kenyér egy nap egyszerű, az alvás barakkba. Orvosok jöttek a lágérba, meg vizsgáltak, akit jónak láttok, elvitték kőszénbányába, 1000 m-re a földbe.

Mikor ki jövünk, egymást nem ismertük, olyan feketék voltunk. Volt egy nagy terem zuhanyozó, és ott lefűrödtünk. Beosztottak egy-egy civil mester mellé: ő fúrta a szenet, mi lapátoltuk. A szénréteg vastagsága volt 1 m 80 cm, 150 cm, felállani nem lehetett, csak le térdelve.

10 órakor tízoráztak a civilek, mi csak néztük nagy keservesen. Égy franzela elhasítva hosszára, megkenve kenő májással és egy üveg feketekávé, de keserű, cukor nélkül. Melyik jó indulatú volt, az adott a fogolynak is, utoljára nem vitte haza, a másik pedig össze csomagolta, haza vitte. Másnap mid ahhoz húzódtunk dolgozni, a ki ad valami ennivalót, s amelyik nem adott, ahhoz egy sem ment. Akkor észrevették, kérdeztek mié' nem akarunk dolgozni ezekkel. Meg mondtuk nem ad, tízórait, neki nem dolgozunk. Végül, aki nem adott semmit, annak, nem volt állandó embere.

A térdeléstől feltörőrt a térdem és meg tüzesedet elmentem az orvoshoz adott egy heti pihenőt olyan hamar gyógyult, hogy meg kelet egy fel téglával súroljam, hogy lássa hogy meg nem gyógyult meg megkapjak egy hetet. Végül aztán nem is dolgoztattak a magyarokat csak a nemeteket. Minket el hoztak egy városba, Szedánba. Belgium 15 kilométer volt hozzánk. 1945 novemberétől itt voltunk 1946 május végéig nem dolgoztunk itt má' rendesebb koszt volt. Volt parancsnokság kaszárnyába laktunk a vérés-kereszt

hozott civil ruhát, fehérneműt engedélyünk volt kimenni a városba, végül meg kezdtünk ismerkedni, pénzre is szert tétünk, segítettünk tavasszal kerteket fel ásni és vittük és adtak négy frankot. És má tudtunk szórakozni, moziba bálhelységbe fiatalokkal megismerkedni. Egy lánnyal barátságot köttem és akartam táncolni és el is jött ilyen keringő-szerűség volt. gondoltam ezt tudom, meg is indultunk, de annyira sík volt a parkett a terembe, hogy a mikor fordultam a lábam futott ki alólam és belekapaszkodtam a lányba hogy ne essek el, ő kacagta és le kellett álljunk. Ebbe a városba voltunk 1946. május 15-ig és akkor haza hoztak. Mikor a faluba haza értem, alig látott egy asszony és haza értem nem kaptam oda haza senkit, a mezőn voltak kapálni, De mikor egy órája volt már sokan jöttek érdeklődni, nem láttam-e a fiát vagy az urát, mindenkinek a könnye hullott. Szüleim is haza jöttek, ők is csak azt csinálták örömükbe. Jenő, az első unokatestvére oda vészett, akivel együtt nőttünk fel. Mikor meg láttak engem, én haza jöttem, szülei erős sírás, hogy az ő fiúk nem jó' haza soha és nem láthassák. Én pedig úgy el voltam kötülve, hogy sírni se tudtam, éhes se voltam, fárad se voltam, mind ha nem es ezen a világon lettem volna.

Ez volt az én fiatalságomnak a legkellemetlenebb időszaka.

JEGYZETEK

¹ Ekkor Gyimesfelsőlőkon állomásozott a 9. határavadászdandár, 70. határavadászcsoport-pa-

rancsnokság (Csíkszereda) alá tartozó 32. határavadász zászlóalj.

² Tatros: A Szeret bal mellékfolyója, a csíki havasokban ered. Völgyében vasút vezet kelet felé.

³ Pótoljam, kiegészítsem.

⁴ Marharépa.

⁵ A honvéd határavadász csapatok – hasonlóan a hegyi csapatokhoz – kiképzést kaptak hegyi terepen folytatott hadviselésre. A két csapatnem képezte a Magyar Királyi Honvédség hegyi harcra

felkészített csapatait.

⁶ Ette meg.

⁷ Reggeli torna.

⁸ A Kárpátokban húzódó erődrendszer, az Árpád-vonal állásait építették.

⁹ Olyan facsoport, melyet öt-hat sűrűn egymás mellett álló fenyőfa alkot.

¹⁰ A Vörös Hadsereg augusztus 20-án megindult a iasi-kisinyovi hadművelete következtében áttörték német-román védelmet, 23-ra jelentős német és román erőket kerítettek be. Ennek következtében augusztus 23-án Románia átállt, kivált a német szövetségi rendszerből és a szovjetek oldalán folytatta a háborút. Másnap a román hadsereg bekapcsolódott a hadműveletekbe, hátba támadva a Romániában harcoló német erőket. Ily módon a szovjet erők augusztus 26-án az Úz- és a Csobános völgyében, valamint az Ojtozi-szorosnál magyar területre léptek, ezzel megkezdődtek a magyarországi hadműveletek.

¹¹ Besztercei szilva.

¹² Helyesen: Grafenwöhr. Város Németországban, Bayreuth-tól délnyugatra, Felső-Pfalz területen. Már ebben az időben is jelentős gyakorlótér működött a város közelében, ahol külföldi alakulatok is megfordultak, pl. a híres spanyol Kék Hadosztály, vagy az olasz San Marco hadosztály. A gyakorlótérrel jelenleg az amerikai hadsereg használja

¹³ Lucfenyő.

¹⁴ Helyesen: Nabburg. Ugyanilyen nevű járás székhelye Felső-Pfalz területen, Bajorországban, a Naab folyó mellett.

¹⁵ Teherautóra.

¹⁶ Sütöttek, vagyis erős fénnel világítottak.

¹⁷ Kötöttek.

¹⁸ Összebújtunk.

¹⁹ Szélén.

²⁰ Bevagondíroztak: vasúti vagonokba rakták.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: KISS GÁBOR FERENC

Frontszolgálatban

SOMORJAI LAJOS: *Megjártam a Donkanyart. Harctéri napló. Oroszország (1942-43).*

A könyv egy orvos naplója, aki az orosz fronton teljesített katonai szolgálatot 1942-1943-ig. A neve dr. Somorjai Lajos, ekkor harmincas évei vége felé jár, családos ember, felesége, Peller Jolán várandós és egy lánya van, Jutka.

Somorjait a 7. egészségügyi oszlophoz osztották be. 1942 áprilisában indultak Oroszországba Szlovákián keresztül. Orelben letáboroztak, itt partizántámadás érte őket. Május 18-án elérték Kurszkot, 22-én Afanasz-jevka községben táboroztak le, a frontvonaltól 5 km-re. Az éjszakák orosz repülőgép-támadásokkal telnek el. Vannak napok, mikor csak néhány sebesültet hoztak, de volt, amikor 50-80 sebesültet is el kellett látniuk, sokat műtöttek közülük. Somorjai ren-

geteg levelet ír feleségének, nagyon várja tőle a válaszokat, a csomagokat, amelyek ritkán érkeznek. Az asszony leveléből tudja meg, hogy fia született. Azt is megírja Jolánnak, hogy nem tudja, meddig bír hűséges maradni hozzá a fronton. Az orvos nagyon szeretne beszerezni magának egy fényképezőgépet. Napjait bélhurut keseríti meg.

1942. július 5-én megindult a hadosztály a visszavonuló orosz után. Az út során Somorjai találkozik Sinkö Ferencel, aki a szülőfalujában állatorvos. Tíz nap múlva megérkeznek Urivba, a Don partján épült faluba. A folyó túlsó partján az oroszok helyezkedtek el. A faluban lévő templomban volt kijelölve a segélynyújtó hely. Rengeteg sebesültet kellett az orvosoknak ellátniuk, volt közöttük mindenféle sérült: fejlövés, haslövés, kéz-, és lábamputáció, stb. A napló írója volt, amikor 30 órán keresztül dolgozott egyfolytában. Állandóak a légitámadások is. Naplójában azt is leírja, hogy megcsalta a fe-